

K NĚKTERÝM TEORETICKÝM PROBLÉMŮM EFEKTIVNOSTI FINANČNÍHO PRÁVA PŘI ŘÍZENÍ EKONOMICKÝCH PROCESŮ

Doc. JUDr. VLADIMÍR ZAHÁLKA, CSc., právnická fakulta UJEP v Brně

V podkladových materiálech k této vědecké konferenci bylo konstatováno, že věda správního práva musí věnovat více pozornosti problematice řízení hospodářských vztahů. Zároveň byl položen důraz i na otázky efektivnosti správně právní úpravy. Tyto dva základní problémové okruhy se pak správně chápou v širší a obecnější dimenzi, a to v souvislosti s úsilím o stále plnější využití státu a práva v řízení rozvinuté socialistické společnosti. Soudím proto, že nemůže být ke škodě věci seznámit tuto konferenci s některými poznatky, spojenými s touto problematikou, z oboru finančního práva, protože, podle mého názoru, mají obecnější platnost a úzce souvisejí s potřebou věnovat zvláštní pozornost zdokonalování právní formy řízení hospodářských vztahů, jak o tom v podkladových materiálech této konference byla řeč. Vzhledem k tomu v tomto příspěvku zaměřím svoji pozornost na dvě klíčové oblasti, které spolu za socialismu úzce souvisejí, a to na finančně právní vztahy státních hospodářských organizací ke státu a na jejich finanční hospodaření.

Za existence společenského vlastnictví výrobních prostředků hlavním úkolem finančního práva nemůže být toliko jeho fiskální, tj. centralizační funkce, spočívající v pouhém odčerpání částí důchodů hospodářských organizací ve prospěch státu. Daleko více se klade důraz na jeho aktivní, stimulační funkci, prostřednictvím které má působit k maximální a efektivní tvorbě těchto důchodů.

To vyplývá ze skutečnosti, že za socialismu v dané oblasti stát ve vztahu k zespolečenštěnému hospodářství musí v první řadě vystupovat jako institucionalizovaný vlastník a svoji aktivní roli v tomto směru nechce a ani nemůže omezovat na pouhou mocenskou roli berní vrchnosti. Proto v první řadě musí podněcovat uvedenou tvorbu důchodů. V případě, že v chozrasčotní sféře bude vytvořen dostatek disponibilních finančních zdrojů, vlastní jejich odčerpání, zejména vzhledem k absenci vlastnických bariér, nemůže narážet na vážnější překážky.

Těmto požadavkům pak socialistický stát přizpůsobuje i konstrukci většiny příslušných finančně právních nástrojů, tj. odvodů a daní, které jsou vesměs řešeny tak, aby zajistily uvedené stimulační poslání. U některých z nich pak tato stimulační stránka věci, např. u odvodu z jmění či u dřívějšího odvodu z objemu mezd, převažuje nad jejich stránkou centralizační, tj. fiskální.

Zmíněné nové úkoly finančně právních vztahů za socialismu jsou vlastně jen projevem potřeby zajistit aktivní, tj. stimulační stránku rozdělovací funkce financí. Dále jsou dány i skutečností, že socialistické právo, a tedy i finanční právo, je obecně chápáno jako nástroj vědomého přetváření společnosti. Takovéto pojetí se zdůrazňuje i v příslušných stranických dokumentech a naposledy bylo podtrženo na XVI. sjezdu KSČ, jak o tom bylo řeč.¹⁾

Tento požadavek po zpětném, aktivním, stimulačním působení finančně právních vztahů na subjekty ekonomické aktivity zároveň způsobil, že za socialismu finanční právo muselo, obrazně řečeno, hluboce proniknout do tkáně ekonomického života.

Tato významná změna, z které v první řadě pramení jeho nová kvalita za socialismu, se nutně musela projevit jak zvětšením jeho rozsahu, tak i hloubkou úpravy a jeho jistotou, zjednodušeně řečeno, ekonomizací. Zároveň však, a to je rovněž zásadně důležité, socialistický stát se nemohl spokojit jenom s finančně právní regulací v této sféře, ale musel, v zájmu zajištění své hospodářsko-organizační funkce, začít v tomto směru využívat i norem jiných právních odvětví právě tak jako dalších neprávních metod a forem řízení.

Zamýšlíme-li se nad těmito věcmi, musíme mít kromě toho neustále na zřeteli skutečnost, že za socialismu oba dva relativně samostatné okruhy financí, tj. finance podnikové a finance celostátní tvoří dialektickou jednotu, takže každá změna např. v právní úpravě finančních vztahů hospodářských organizací ke státu se nutně musí odrazit na způsobu jejich finančního hospodaření a obráceně. Proto k jakémukoliv dílčímu řešení, které svou povahou spadá do některé z uvedených oblastí, nutno přistupovat dialekticky a komplexně, tj. s přihlédnutím k důsledkům, které vyvolává v oblasti druhé.

¹⁾ Tak např. v materiálech XIV. sjezdu KSČ bylo zdůrazněno, že finanční a úvěrové vztahy musí aktivně působit na efektivnost rozvoje jak v etapě tvorby, tak i realizace plánu a vytvářet podmínky pro žádoucí sladění hmotných a finančních procesů. Mají vytvářet ekonomický tlak na podniky a výrobní hospodářské jednotky ke zvyšování efektivnosti a podporovat jejich zainteresovanost na dobrých výsledcích hospodaření. Viz Sborník hlavních dokumentů XIV. sjezdu KSČ, Svoboda, Praha 1971, s. 622 až 624, kde se hovoří o hlavních směrech zdokonalování soustavy plánovitého řízení. Potřeba aktivního působení byla znovu podtržena i na XV. sjezdu KSČ a úzce souvisí i s nutností zdokonalovat finanční zákonodárství jak bylo uvedeno na XVI. sjezdu strany.

Kromě toho, máme-li se však zabývat otázkou efektivnosti finančního práva, je třeba se zmínit o socialistických financích.

Socialistické finance představují (vedle cen, chozrasčotu, zisku, odpisů, vlastních nákladů, rentability apod.) jen jednu z mnoha hodnotových kategorií, a to ještě nikoliv nejvýznamnější.

Mají však mezi nimi výjimečné postavení. Spočívá v tom, že provádějí syntézu všech ostatních hodnotových forem, které tak právě jejich prostřednictvím jsou integrovány v celek. Kromě toho žádná jiná hodnotová ekonomická kategorie netvoří ucelený systém imperativních vztahů, které by souvisely s rozdělováním národního důchodu. Tento jejich rys se pak odráží i ve finančním právu. Navíc nutno zdůraznit, že v oblasti financí právní vztahy nejbezprostředněji vyjadřují v peněžní formě výrobní vztahy v socialistické společnosti.

I když zmíněné ekonomické kategorie spolu souvisí, nicméně každá z nich je samostatná. V důsledku toho kterákoliv z nich se může stát předpokladem pro jakoukoli jinou, takže je v té či oné míře závislá na ostatních.

Proto, má-li být zajištěna efektivnost finančně právní úpravy, musí socialistický stát závazným způsobem upravit i tyto objektivně existující kategorie, které sice samy o sobě finanční povahy nejsou, které však s financemi tvoří onu shora popsanou, složité propletenou a různým způsobem podmíněnou funkční jednotu. V důsledku toho i tyto další kategorie musí proto pro potřebu finančně právní regulace dostat státem reglementovaný charakter.

Současně nás tento úkol staví před problém jejich harmonizace, a to jak ve vztahu k finančně právní úpravě, tak i mezi nimi navzájem. Tím pak, že tyto kategorie jsou takto spojeny se státní regulací tvorby, rozdělování a používání peněžních fondů, nabývají rysů finančních vztahů.

V důsledku toho, vzhledem ke změně úloze státu, vyplývající z jeho postavení jako vlastníka zespolečenštěného hospodářství, jak jednotlivé finančně právní normy, tak i finančně právní instituty nepůsobí již samy o sobě, ale jak bylo řečeno, spolu s řadou dalších nástrojů, které stát v rámci své zmíněné hospodářsko-organizátorské funkce v tomto směru využívá. Představují proto toliko dílčí část celé soustavy plánovitého řízení.²⁾

V tomto směru je zvláště důležitý vztah finančního práva s cenami.

²⁾ Viz schema č. 2 „Finančně právní vztahy v soustavě nepřímých nástrojů řízení“, uvedené v příloze Zahálka V.: Peněžní fondy jako předmět finančně právní regulace, UJEP, Brno 1977, s. 129 a 130. I když některé z uvedených finančně právních vztahů byly od doby vypracování tohoto schématu změněny či zrušeny, nic to nemění na celkovém chápání finančně právní úpravy jako dílčí části soustavy plánovitého řízení národního hospodářství, o což v tomto případě hlavně jde.

Ceny totiž mají bezprostřední vliv na důchodový cíl podniku, tj. na tvorbu finančních zdrojů. Tuto se snažíme maximalizovat mimo jiné i zmíněným zpětným stimulačním působením konkrétních finančně právních vztahů, tj. např. pomocí odvodů nebo daní, a to ve spojení s právní úpravou režimu rozdělování zisku. Proto již v materiálech XIV. sjezdu KSČ bylo výslovně uvedeno, že je zejména nutno dbát o to, „aby zvyšování zisku a plnění plánu se nerealizovalo cenovými a jinými spekulacemi, ale zvyšováním produktivity práce a snižováním vlastních nákladů.“³⁾ Na základě šetření, které jsem provedl v rámci jednoho kraje, možno říci, že ze sta kontrolovaných případů je v padesáti zjišťován tento nežádoucí jev. Přitom uvedené porušování se děje téměř výlučně ve prospěch podniků, které se ho dopustily.

Proto požadavek, aby ceny byly objektivním kritériem má mimořádný význam i z hlediska efektivnosti uvedené finančně právní úpravy.

Pokud ceny takovýmto objektivním kritériem v některých případech nejsou, pak to mj. znamená i oslabování a někdy i úplné vyřazení či deformování stimulační funkce odvodu ze zisku, či důchodové daně ze zisku nebo zemědělské daně ze zisku, právě tak jako právní úpravy režimu rozdělování tohoto zdroje mezi podniky a společnost a vlastně stručně řečeno všech finančně právních nástrojů, které zpětně působí na tento základní důchod. Tomu pochopitelně, v takovémto případě, nemůže zabránit ani sebelépe promyšlená právní úprava, zajišťující jak potřebnou finanční pravomoc hospodářských organizací, tak i jejich hmotnou zainteresovanost, jež jsou všeobecně pokládány za základní předpoklady její efektivnosti. Právě v této souvislosti, vedle uvedených dvou faktorů, vystupuje do popředí faktor třetí. Je jím potřeba vyvodit na hospodářské organizace takový tlak, který by jim nedovolil pokoušet se, ve snaze po zvýšení zisku, volit onu nežádoucí cestu, a tak vlastně finanční pravomoc a hmotnou zainteresovanost využívat proti celospolečenským zájmům.

Úsilí o postižení rozhodujících předpokladů efektivnosti finančně právní úpravy v dané oblasti nás však nutně přivádí k potřebě zabývat se dalšími činiteli, jež v tomto směru mají svůj nesporný význam, přičemž svou povahou již spadají do rámce finančních vztahů samotných.

Jde např. o základní otázku, zda pro úpravu finančně právních vztahů subjektů ekonomické aktivity ke státu použijeme odvodů, které z daňově technického hlediska mají charakter daně, či individuálně určených vztahů.

V případě odvodů, které z daňově technického hlediska mají charakter daně, se jedná o zákonem stanovená povinná peněžní plnění, která zatěžují poplatníky podle jednotných, předem v zákoně stanovených a vše-

³⁾ Viz materiály XIV. sjezdu KSČ, citované v pozn. 1, s. 154.

obecně platných podmínek. Přitom z procesního hlediska se na tyto odvody vztahují předpisy o řízení ve věcech daní. Pokud se při označování těchto finančně právních vztahů vyhýbáme, a to zdaleka ne důsledně, názvu „daně“, činíme tak proto, že chceme zdůraznit, že uvedené peněžní přesuny se uskutečňují v rámci jedné a téže vlastnické formy. Obdobně však jako u daní, i tyto odvody státních hospodářských organizací možno, podle ústavního předpisu, ukládat pouze na základě zákona a o jejich správu pečují finanční správy.

Jak bylo řečeno, v druhém případě vznik odvodové povinnosti a její výše neplyne z obecného právního předpisu, ale z rozhodnutí nadřízeného orgánu, ke kterému dochází v procesu řízení. Jde tedy o vztah individuálně určený. Závaznost plnění této povinnosti je v tomto případě dána zmíněným finančně právním aktem plánovacím. Jde tedy o finanční vztahy, které mají nedaňovou formu.

Z toho, co bylo řečeno, je na prvý pohled zřejmé, že prostor pro uplatnění práva, a tím i pro jeho efektivní působení je u těchto dvou základních forem výrazně různý, přičemž každá z nich má pochopitelně jak svoje klady, tak i zápory.

Z hlediska efektivnosti příslušné finančně právní úpravy je však dále důležité i k jakému typu odvodů se za daných podmínek přikloníme, tj. zůstatkovému, normativnímu či důchodovému typu. Zanedbatelné nejsou však ani další skutečnosti, jako je mimo jiné např. způsob jejich odvádění. V tomto posledním případě jde o tzv. centralizovaný a decentralizovaný způsob provádění odvodů. Rozdíl spočívá v tom, zda se odvodová povinnost a její výše stanoví na základě ukazatelů za celou výrobní hospodářskou jednotku či každému jednotlivému podniku v jejím rámci zvlášť.

Ve skutečnosti je však záležitost složitější. To je dáno tím, že jednotlivé druhy odvodů nepůsobí izolovaně, tj. samy o sobě, ale v rámci různě pojatých odvodových soustav. V důsledku toho se samozřejmě jednotlivé typy odvodů, které takovouto soustavu tvoří, navzájem různě podmiňují a ovlivňují. Proto je také v praxi nelze, pokud jde o jejich skutečné aktivní působení, zkoumat izolovaně, nýbrž jako součást určitého funkčního celku.

Kromě toho nelze navíc pustit ze zřetele, že i tyto soustavy odvodů nutno chápat jako dílčí část celkové soustavy plánovitého řízení národního hospodářství, jak o tom byla již řeč.

Uvažujeme-li o efektivnosti finančního práva ve zkoumané oblasti, pak za socialismu nemůžeme pominout ani význam zkvalitňování plánování jako hlavního článku řízení národního hospodářství, jak na to poukázal i XVI. sjezd KSČ.

V tomto směru jde zejména o soulad mezi finančními potřebami a zdroji podniků. Třeba říci, že pokud tento soulad nezajistí soustava odvodů,

musí být zajištěn dalšími nástroji, což však samozřejmě vnáší prvky právní nejistoty do uvedených vztahů. Nicméně v případě, že by v důsledku jakýchkoli skutečností došlo v podnikové oblasti k nadměrné tvorbě finančních zdrojů, které by navíc nebyly hmotně kryty výrobky odpovídajícími potřebám podniků, pak takovéto finanční prostředky bude nutno odčerpát, bez ohledu na platnou právní úpravu a na jinak jistě správný požadavek jejího dlouhodobějšího stabilního působení.⁴⁾

Z toho, co bylo řečeno, je zřejmé, že jak analýza, která musí předcházet tvorbě finančně právní úpravy v dané oblasti, tak i analýza její efektivnosti se stávají neobyčejně složité. Je tomu tak zvláště v případě, že nám nejde jen o centralizační funkci těchto vztahů, kdy je dokonce možno posloužit kvantitativně vyjádřenými hodnotami, ale o jejich aktivní, tedy stimulační stránku. Zároveň z toho, co bylo uvedeno, zřetelně vyplývá, že za socialismu je efektivnost finančně právní úpravy v dané oblasti rozhodující měrou ovlivněna exogenními faktory, tj. činiteli, jež jsou vně finančního práva samotného. Proto z hlediska jeho efektivnosti bude nutno se snažit co nejpřesněji postihnout jak obecné zákonitosti, tak i konkrétní podmínky místa a času, z kterých daná úprava vyrůstá a na které má zpětně působit. To mimo jiné vyžaduje i jisté sblížení ekonomických a právních přístupů k těmto otázkám.

Zároveň je nasnadě, že potřebné jasno v těchto věcech nemůže přinést pouhá formálně juristická analýza platného finančního práva. Řešení těchto problémů vyžaduje proto interdisciplinární přístup. Přitom obdobně jako u správního práva, kde se již dlouho uznává potřeba rozvíjet správní vědu, začíná se i v případě finančního práva stále více pocítovat potřeba věnovat větší a systematictější pozornost finanční vědě.

Efektivnost práva v dané oblasti je však ovlivněna nejen zmíněnými objektivními zákonitostmi, konkrétními podmínkami místa a času, stavem subjektivního poznání těchto skutečností a faktem, jak zdařile provedeme transformaci poznání do právní úpravy, ale samozřejmě i úrovní jeho realizace. V tomto směru stav praktického uskutečňování práva je jistě mimo jiné i významným verifikátorem jeho účinnosti. Proto úvahy o efektivnosti finančně právní úpravy v dané oblasti by nebyly úplné, pokud bychom se alespoň stručně nezmiňovali o této věci.

Na základě šetření, která jsem provedl, uvedu nejčastější nedostatky, se kterými se v této oblasti setkáváme a které se s jistou úporností neustále opakují a přetrvávají.

Jedná se nejen o nežádoucí jevy pokud jde o úplnost, správnost a včas-

⁴⁾ Srovnej Potáč S.: Čtyřstoletí účasti peněžní soustavy na socialistické výstavbě. Finanční studie, č. 2, roč. 1973, s. 13, kde citovaný autor popisuje a rozebírá takovouto situaci, jež ve svých důsledcích si vynutila odpovídající úpravu odvodového a daňového systému, kterou se zabezpečilo odčerpání nadměrných důchodů, kterými disponovaly podniky.

nost plnění povinností organizací ke státu, ale i pokud jde o jejich vlastní finanční hospodaření.

V tomto směru možno poukázat na zkreslování hospodářských výsledků, s nimiž se nejčastěji setkáváme na úseku tvorby zisku, což samozřejmě ovlivňuje i výši odvodů do státního rozpočtu. V této souvislosti je nutno hovořit i o zmíněném porušování cenových předpisů, a to mimo jiné i pro jeho vliv na důchodovou situaci podniku.

Zvlášť obtížně se v tomto směru postihují cenové pohyby, které souvisejí s prováděním inovací výrobků, jež však svým rozsahem nejsou přiměřené prováděnému zlepšení. Častým nedostatkem v této oblasti je rovněž financování investic z provozních prostředků a jejich pořízování z neinvestičních prostředků určených na rozvoj vědy a techniky. Třeba se zmínit i o porušování podmínek, za kterých byly poskytnuty dotace ze státního rozpočtu. Jak zjišťují příslušné revizní orgány, tyto podmínky nedodržuje přibližně polovina revidovaných organizací. Dále možno uvést nesprávné financování společenské potřeby, nerespektování stanovených limitů apod. Kromě toho nutno poukázat na nedostatky pokud jde o sdružování prostředků, při likvidaci nepotřebných zásob, při inventarizaci a při správě a ochraně národního majetku.

Za hlavní příčinu uvedených nedostatků možno především označit ne vždy zcela uspokojivou úroveň řízení a nedostatečně prováděnou kontrolu ze strany vedoucích pracovníků. Popsané nedostatky se však dále připisují i malé pozornosti, kterou této problematice věnují nadpodnikové kontrolní orgány. Kromě toho v tomto případě možno konstatovat, že z kontrol těchto orgánů většinou nevyplývají žádné dodatkové odvody a že přijatá opatření jsou zpravidla pouze formální. Často se rovněž setkáváme s tendencí řešit problémy podniků, které nesplnily své povinnosti nikoliv odpovídajícím ekonomickým způsobem, ale snížením plánovaných úkolů na vrub dobře hospodařících organizací. Tento způsob řešení je v rozporu s ustanoveními o finančním hospodaření výrobních hospodářských jednotek a podniků, která takovýto postup výslovně zapovídají. Neodstraňuje totiž příčiny, jež vedly k nežádoucímu stavu, a proto představuje pouze přechodné a formální překlenutí daných problémů.

Nutno však říci, že ani orgány státní finanční správy nepostupují vždy zcela důsledně. I u nich se můžeme setkat s přístupy, které dosti důrazně nečelí různým subjektivním snahám podniků dosáhnout výjimek či odchylek od platné úpravy, dodatečného „objektivizování“ změn, individuálních řešení jejich problémů apod.

S tímto jevem se můžeme mnohdy setkat i u orgánů dozírajících na aplikaci a realizaci práva. To je svým způsobem v tomto případě pochopitelnější, protože těmto orgánům je tato složitá finanční a ekonomická stránka dané problematiky, z hlediska vlastního praktického poznání, většinou

přece jenom vzdálenější a poněkud cizí. Třeba si však uvědomit, že k vážnému porušení socialistické zákonnosti může v této oblasti dojít i v případech, kdy např. odpovědní hospodářští či jiní řídící pracovníci z protiprávního jednání neměli osobní prospěch. Nicméně závažně porušili finanční kázeň, cenové předpisy apod.

Vzhledem k tomu, co jsme v této souvislosti konstatovali, možno říci, že podniky v dané oblasti v řadě případů nejednají po právu, mj. i proto, že finančně právní norma a z ní hrozící sankce, vzhledem k souhrnnému působení uvedených podmínek, často nejsou dostatečně intenzivním motivem pro jejich chování. Působení právního vědomí, jak zjišťujeme, se v tomto případě ztrácí mezi dalšími faktory, které mnohdy působí silněji a v důsledku toho i daleko výrazněji ovlivňují chování podniků. Kromě toho úzké podnikové zájmy mohou, jak je možno na příkladech doložit, vést podniky k ne zcela uspokojivému dodržování finančně právních norem. V této souvislosti třeba dále říci, že složitost a mnohostranná podmíněnost finančních vztahů v dané oblasti nesporně poskytuje velké možnosti pro subjektivní pokusy a snahy různým způsobem se vymknout působení práva, či alespoň oslabit jeho účinky.

To, že takovéto počínání podniků je v příkrém rozporu s cílem ekonomického rozvoje za socialismu, není třeba zdůrazňovat. Proto se v poslední době stále častěji setkáváme s úvahami o ekonomickém vědomí, jehož další rozvoj představuje nesporný přínos i z hlediska zvýšení realizace a aplikace práva ve zkoumané oblasti. Žádoucí zvýšení úrovně tohoto ekonomického vědomí však vyžaduje i posílení významu hodnotových kategorií a takové jejich uspořádání, aby byla zajištěna jak jejich objektivnost a soulad s celospolečenskými potřebami a zájmy, tak i skutečnost, že jejich porušení bude mít pro provinivší se subjekt neodvratitelné ekonomické důsledky, které se nebude moci pokoušet přenášet na druhé.⁵⁾ V tomto směru mám na mysli zejména posílení důležitosti a objektivnosti již zmíněných cen, chozrasčotu, zisku a dalších. Ostatně v této souvislosti nelze zapomínat, že tyto kategorie nutno současně chápat jako součást vnějšího prostředí, ve kterém hospodářské organizace (jako relativně samostatné subjekty s cílovým chováním) působí.

Na druhé straně nelze pominout, že vzhledem k tomu, že stát je jediným vlastníkem rozhodující části výrobních prostředků, řízení hospodářství se, jak píše Kozlov, odehrává „na státním základě“, tj. mimo jiné za intenzivního použití právní regulace.⁶⁾ Nicméně nemůžeme ani přehlédnout, že pokud by se zmíněné ekonomické prostředí k popsáním nežádoucím je-

⁵⁾ Srovnej Vaněk J.: *Teorie společenského vědomí*. Panorama, Praha 1980, s. 131 až 138, kde pojednává o ekonomickém vědomí.

⁶⁾ Srovnej Kozlov Ju. M. a kolektiv: *Chozjajstvennaja reforma, upravlenije i pravo*. Izdatelstvo Moskovskogo gosudarstvennogo universiteta 1973, s. 4.

vům chovalo netečně a tyto by nebyly korigovány endogenním ekonomickým mechanismem, ale převážně či výlučně jen právem, pak jeho realizace bude narážet na určité překážky.⁷⁾ Tato skutečnost se mimo jiné projevuje jednak v jisté nechuti náležitě využívat sankce, s kterou se setkáváme jak u nadřízených hospodářských orgánů, tak u státních orgánů, jednak v malé citlivosti hospodářských organizací na ně.

Proto, pokud se přimlouvám za posílení významu zmíněných hodnotových forem, činím tak ve jménu zvýšení role a důležitosti práva jako jedné z nezbytných podmínek úspěšného fungování celého hospodářského mechanismu. Uvažujeme-li o těchto věcech, musíme mít na zřeteli, že význam socialistické zákonnosti jako důležité metody vedení socialistické společnosti spočívá nejen ve vydávání, nýbrž i v důsledném uskutečňování norem socialistického práva.

Řešení otázek spojených se zdokonalováním právní formy řízení hospodářských vztahů bude nesporně vyžadovat spolupráci různých právních odvětví. Proto jsem považoval za vhodné vyjádřit se k těmto otázkám i na základě poznatků z oboru finančního práva.

⁷⁾ Srovnej Zahálka V.: Právněteoretické problémy dodatkových odvodů za porušení cenových předpisů. Sborník prací učitelů právnické fakulty — XI Brno 1981, s. 222 až 223.